

MITEN VARSINAIS-SUOMI MAKAA

MAAKUNNAN KEHITTÄMISEN NÄKÖKULMIA VUONNA 2014

MITEN VARSINAIS-SUOMI MAKAA
Maakunnan kehittämisen näkökulma vuonna 2014
Varsinais-Suomen liitto
PL 273 (Ratapihankatu 36) 20101 Turku
p. (02) 2100 900
fax. (02) 2100 901
ISBN 978-952-5599-97-8

TIIVISTELMÄ	4
SAMMANDRAG	5
1. ALUKSI	6
2. LYHYT KATSAUS MAAKUNNAN TILAAN	6
3. MAAKUNTAOHJELMAN TOTEUTUMINEN	7
3.1 Monipuolinen osaaminen ja kilpailukykyiset elinkeinot	7
3.2 Eheä yhdyskuntarakenne ja vetovoimainen toimintaympäristö	8
3.3. Kattavat hyvinvointipalvelut ja turvallinen elämä	9
MAAKUNTAOHJELMAN 2011-2014 TOIMENPITEIDEN TOTEUTUMISTILANNE	10
TL 1 Monipuolinen osaaminen ja kilpailukykyiset elinkeinot	10
TL 2 Eheä yhdyskuntarakenne ja vetovoimainen toimintaympäristö	11
TL 3 Kattavat hyvinvointipalvelut ja turvallinen elämä	12

TIIVISTELMÄ

Varsinais-Suomen työttömyysaste kasvoi vuoden 2013 aikana 1,5 prosenttiyksikköä, mutta työttömyystilanne on parantunut selvästi vuoden 2014 alussa. Maakunnan työllisyysnäkymät vuodelle 2014 ovatkin varovaisen positiiviset.

Varsinais-Suomen yritysten liikevaihdon kehitys on viime vuosina seurannut melko tarkasti koko maan kehitystä. Kaikkien toimialojen yhteenlasketun liikevaihdon lasku pysähtyi vuoden 2013 alkupuolella. Turun seudulla on alkamassa mittavia investointeja infrastruktuuriin, suurimpina VT 8 -tien nelikaistaistaminen, Naantalalin uusi voimalaitos, öljyjälöstamon uudistaminen sekä kauppa-keskus Myllyn laajennus.

Varsinais-Suomi pärjää hyvin nuorisotakuun toteutuksen valtakunnallisessa vertailussa erittäin haasteellisesta työmarkkinatilanteesta huolimatta.

Koko koulutussektori on lähes jatkuvan muutoksen tilassa rakenteellisten uudistusten vuoksi. Hallituksen rakennepoliittiset sopeutustoimet heijastuvat vahvasti ammatilliseen opetukseen ja todennäköisesti myös järjestäjäverkkoon.

Työ- ja elinkeinoministeriön asettama Meriteollisuus 2020 –kilpailukykytyöryhmä jätti mietintönsä kesäkuussa 2013. Samanaikaisesti sitä täydentämään julkaistiin Meri- ja metalliteollisuuden alueellinen kilpailukykyohjelma Turku Seas 2020.

Salon seutukunta ja Kemiönsaaren kunta ovat äkillisiä rakennemuutosalueita vuoden 2015 loppuun saakka. Hallinnon ja aluekehityksen ministerityöryhmä nimesi tammikuussa 2014 Etelä- ja Länsi-Suomesta vain Salon seutukunnan korkeamman yritystuen alueeksi.

Varsinais-Suomessa energia- ja ympäristöalan verkostoituminen on jatkunut, mutta vieläkin verkostoitumisponnistelut eivät täysimääräisesti näy esimerkiksi alueen yritysten Tekes-hakemuksina. Positiivista on se, että kaupungit alkavat havahtua asian tärkeyteen.

Turun kaupungin ja Varsinais-Suomen liiton aloitteesta syntynyt Turku-prosessi on jatkanut toimintaansa virallisena osana EU:n Itämeri-strategiaa. Turku-prosessin tehtävänä on vastata yhdessä Itämeren valtioiden neuvoston (CBSS) kanssa strategian ulkoisesta ulottuvuudesta, erityisesti suhteista Venäjään.

Vuoden 2013 keväällä Varsinais-Suomi liittyi osaksi komission älykkään erikoistumisen alueiden verkostoa (Smart Specialisation Platform).

Turun lentoasema kuuluu TEN-T ydinverkon lentoasemaverkostoon yhdessä Helsinki-Vantaan lentoaseman kanssa ainoina lentoasemina Suomesta. Vuonna 2014 Finavia Oyj toteuttaa merkittäviä investointeja Turun lentoasemalla. Maakuntaan ollaan laatimassa Varsinais-Suomen liikennestrategiaa sekä Turun seudun rakennemallialueen liikennejärjestelmäsuunnitelmaa.

Lounais-Suomen yhdyskuntajätteen hankintarenkaan kilpailutus vuosien 2015-2017 osalta on ratkennut ja alueen kuntavastuulla olevat sekalaiset yhdyskuntajätteet toimitetaan poltettavaksi tämän hankinta-ajan aikana neljään erilliseen jätevoimalaan maakunnan ulkopuolelle.

Kuntien omat vesihuoltosuunnitelmat ovat Varsinais-Suomessa erittäin hyvin ajan tasalla. Jätevesiasioissa suurten laitosten toteuttaminen on onnistunut hyvin, mutta jätevesiosuuskuntapuolella on ongelmia osin rahojen vähäisyyden vuoksi, mutta myös asenteiden ja yhteistyön puuttumisen vuoksi.

Vuonna 2013 voimaan tullut kuntarakennelaki velvoittaa kunnat selvittämään yhdistymistä, mikäli kunta täyttää yhdenkin laissa säädetyistä selvityspäätteistä. Varsinais-Suomessa on käynnissä kolmella alueella kuntarakennelain mukaisia erityisiä kuntajako- selvityksiä: 1) Turun seutu (17 kuntaa), 2) Kemiönsaari ja Parainen sekä 3) Uusikaupunki, Laitila ja Pyhärinta (selvitykset: Rauma-Laitila, Laitila-Uusikaupunki, Uusikaupunki-Pyhärinta, Rauma-Pyhärinta-Eurajoki). Meneillään oleva sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistus tulee toteutuessaan vaikuttamaan koko peruspalvelukenttään ja kunnalliseen palveluntuotantoon.

SAMMANDRAG

Arbetslöshetsgraden i Egentliga Finland ökade under år 2013 med 1,5 procentenhet, men arbetslöshetssituationen har blivit bättre i början av år 2014. Landskapets sysselsättningsutsikter för år 2014 är dock försiktigt positiva.

Utvecklingen för företagens omsättning i Egentliga Finland har de senaste åren ganska exakt följt utvecklingen för hela landet. Den totala omsättningen för alla branscher stannade upp i början av år 2013. Omfattande investeringar håller på att inledas i Åboregionen i infrastrukturen, de största är ombyggnaden av RV 8-vägen med fyra körfält, det nya kraftverket i Nådendal, renoveringen av oljeraffinaderiet samt utvidgningen av affärscentret Mylly.

Egentliga Finland klarar sig väl vid en riksomfattande jämförelse av hur ungdomsgarantin genomförs, trots det ytterst utmanande arbetsmarknadsläget.

Hela utbildningssektorn befinner sig i en ständig brytningstid på grund av de strukturella reformerna. Regeringens strukturpolitiska anpassningsåtgärder återspeglas kraftigt i yrkesutbildningen och sannolikt även i arrangörsnätverket.

Den av arbets- och näringsministeriet tillsatta konkurrenskraftsarbetsgruppen för Marinindustrin 2020 lämnade sitt betänkande i juni 2013. Samtidigt därmed publicerades det regionala konkurrenskraftsprogrammet för Marin- och metallindustrin Turku Seas 2020.

Salo regionkommun och Kimitoöns kommun är områden med akut strukturomvandling ända till utgången av år 2015. Ministerarbetsgruppen för förvaltning och regional utveckling utsåg i januari 2014 endast Salo regionkommun från Södra och Västra Finland som ett område med högre företagsstöd.

Bildandet av nätverk för energi- och miljösektorn i Egentliga Finland har fortgått, men ännu syns inte ansträngningarna för att bilda nätverken till fullo exempelvis som Tekes-ansökningar av regionens företag. Det positiva är att städerna börjar vakna och se hur viktig saken är.

Åbo-processen, som kom till på initiativ av Åbo stad och Egentliga Finlands förbund, har fortsatt sin verksamhet som en officiell del av EU:s Östersjöstrategi. Uppgiften för Åbo-processen är att tillsammans med delegationen för Östersjöländernas samarbetsorgan för regeringarna (CBSS) svara för strategins yttre dimension, särskilt relationerna till Ryssland.

På våren 2013 anslöt sig Egentliga Finland som en del av kommissionens plattform för smart specialisering (Smart Specialisation Plattform) för regionala nätverk.

Åbo flygstation hör tillsammans med Helsingfors-Vanda flygstation till TEN-T kärnätets flygstationsnätverk som de enda i Finland. År 2014 genomför Finavia Abp betydande investeringar hos Åbo flygstation. Man håller på att göra upp en trafikstrategi för Egentliga Finland samt en trafiksystemplan för Åboregionens strukturmodellområde.

Konkurrensutsättningen för en upphandlingsring för samhällsavfall i Sydvästra Finland för åren 2015-2017 har avgjorts och de diverse samhällsavfall som befinner sig på områdets kommunansvar befordras under denna upphandlingstid för att brännas i fyra skilda avfallskraftverk utanför landskapet.

Kommunernas egna vattentjänstplaner är i Egentliga Finland mycket väl uppdaterade. I avloppsvattenfrågorna har genomförandet av stora verk lyckats väl, men på avloppsvattenandelslagens sida finns det problem delvis på grund av knappa medel, men även på grund av attityderna och bristande samarbete.

Kommunstrukturlagen, som trädde i kraft år 2013, förpliktar kommunerna att utreda en sammanslagning, ifall kommunen uppfyller ens en av de utredningsgrunder som stadgats i lagen. I Egentliga Finland pågår på området kommunindelingsutredningar enligt kommunstrukturlagen: 1) Åboregionen (17 kommuner), 2) Kimitoön och Pargas samt 3) Nystad, Letala och Pyhärinta (utredningarna: Raumo-Letala, Letala-Nystad, Nystad-Pyhärinta, Raumo-Pyhärinta- Euraäminne). Den pågående reformen av social- och hälsovårdsservicen kommer då den genomförs att påverka hela basservicefältet och den kommunala serviceproduktionen.

Varsinais-Suomen maakuntaohjelma 2011–2014 sisältää kolme toimintalinjaa, jotka liittyvät osaamiseen ja elinkeinoelämään, yhdyskuntarakenteeseen ja toimintaympäristöön sekä hyvinvointiin. Maakunnan kehittämisen pidemmän tähtäyksen suuntaviivat on tuotu esiin Varsinais-Suomen maakuntasuunnitelmassa 2030. Maakuntastrategia Kompassi tulevaisuuteen, joka sisältää sekä maakuntasuunnitelman että maakuntaohjelman, hyväksyttiin maakuntavaltuustossa kesäkuussa 2010.

Maakuntaohjelmaa toteutetaan yhteistyössä maakunnan eri toimijoiden kanssa. Keskeisessä asemassa ovat maakunnan yhteistyöryhmässä edustettuina olevat tahot. Rahoitus koostuu valtion budjettirahoituksesta, kuntien ja yksityisen sektorin panostuksesta sekä eri ohjelmien kautta tulevasta hankerahoituksesta.

Ohjelman seuranta varten on jokaiselle ohjelman toimenpiteelle Varsinais-Suomen liitosta nimetty yhdyshenkilö, jonka tehtävänä on toimenpiteen etenemisen seuraaminen ja tarvittaessa myös hankkeen edistäminen. Seurannasta on myös erillinen raportti ”Miten maakunta makaa, Varsinais-Suomen maakuntaohjelman seuranta toimenpiteittäin vuonna 2014”, jossa on käyty läpi jokaisen toimenpiteen toteutumistilanne.

Vuotta 2013 leimasi toipuminen edellisen vuoden suurista irtisanomisista. Vuonna 2012 uudelleen alkanut työttömyyden kasvu hidastui merkittävästi vuoden puolivälissä samalla, kun kokonaistuotannon lasku pysähtyi. Suhdannekehitys kohteli eri aloja kuitenkin varsin eri tavoin: siinä missä teollisuuden liikevaihto jatkoi laskua, kehittyi erityisesti palvelusektorin liikevaihto varsin suotuisasti.

Varsinais-Suomen työttömyysaste kasvoi vuoden 2013 aikana 1,5 prosenttiyksikköä. Nopeinta kasvu oli vuoden ensimmäisellä puoliskolla, jolloin työttömyys kasvoi nopeasti erityisesti Salon seudulla. Työttömyystilanne on parantunut selvästi vuoden 2014 alussa, sillä esimerkiksi Salon seudulla työttömyyden kasvu on pysähtynyt ja Vakka-Suomen työttömyysaste on laskenut merkittävästi. Maakunnan työllisyysnäköymät vuodelle 2014 ovatkin varovaisen positiiviset. Vakka-Suomessa työllisyystilanne näyttää erityisen valoisalta, ja Salon ja Loimaan seuduillakin on ilmassa merkkejä paremmasta. Suuri kysymysmerkki maakunnan työttömyyskehityksessä on kuitenkin Turun telakan tulevaisuus. Mikäli uusia tilauksia ei telakalle saada, merkitsee se huomattavaa työttömyyden kasvua niin Turun seudulla kuin koko maakunnassakin.

Varsinais-Suomen yritysten liikevaihdon kehitys on viime vuosina seurannut melko tarkasti koko maan kehitystä. Kaikkien toimialojen yhteenlasketun liikevaihdon lasku pysähtyi vuoden 2013 alkupuolella, mutta uusi kasvukausi antaa vielä odottaa itseään. Päätoimialoista teollisuuden liikevaihtokehitys oli heikointa ja selvästi koko maan keskimääräisen tason alapuolella. Sen sijaan palvelualalla kehitys on ollut varsin suotuisaa, ja alan liikevaihto kasvoikin vuonna 2013 selvästi koko maan keskiarvoa nopeammin. Rakennusalan ja kaupan liikevaihto kehittyi Varsinais-Suomessa käsi kädessä koko maan kehityksen kanssa. Tosin rakentamisessa alan kehitys näyttää jääneen hieman jälkeen koko maan tasosta.

Turun seudulla vuosi 2013 näyttäytyi taloudellisen epävarmuuden aikana. Merkittävin epävarmuustekijä oli STX Finlandin telakka, joka TUI-risteilijöiden jälkeen ei ole onnistunut saamaan yhtään uutta tilausta korealaisomistajan rahoitusvaikeuksien vuoksi. Turun seudun vahvuus on kuitenkin monipuolinen toimialarakenne, ja esimerkiksi lääketeollisuuden – ja kemian alan yleisemminkin – näköymät ovat valoisat. Turun seudulla on myös alkamassa mittavia investointeja infrastruktuuriin, suurimpina VT 8 -tien nelikaistaistaminen, Naantalın uusi voimalaitos, öljyjaloistamon uudistaminen sekä kauppakeskus Myllyn laajennus. Merkittävä parannus Turun seudun ja koko maakunnan liikenneinfrastruktuuriin on myös Turun lentoaseman terminaalialueen ja matkustajapalvelujen uudistaminen, johon Finavia investoi vuoden 2014 aikana yhteensä 14 miljoonaa euroa.

Maakunnan suhdannekehitys oli vuonna 2013 myönteisintä Vakka-Suomessa, jossa autotehtaan hyvän tuotantotilanteen lisäksi kasvussa ovat muun muassa energia- ja elintarvikealat. Autoteollisuuden osalta Vakka-Suomessa saatetaan törmätä jopa työvoimapulaan, jolloin rekrytoinnit on ulotettava työssäkäyntialueen ulkopuolelle. Myös Salon seutu on toipunut hiljalleen Nokian massiivista irtisanomisista. Seudulla toimii runsaasti pieniä kasvuyrityksiä, ja Orionin uusi logistiikkakeskus synnytti alueelle noin sata uutta työpaikkaa. Toivoa herättää myös Nokian muuttuminen Microsof-

3. MAAKUNTAOHJELMAN TOTEUTUMINEN

tiksi, mikä parhaassa tapauksessa houkuttelee seudulle alan muita yrityksiä. Loimaan seudun vahvuutena on perinteisesti ollut omiin tuotteisiin nojautuva pk-valtainen yritys-kanta. Seudun talous taantui hieman vuonna 2013, mutta elinkeinoelämän perusrakenne on vakaa ja tulevaisuudennäkymät varovaisen positiiviset. Turunmaalla teollisuuden rakennemuutos, erityisesti FNSteelin konkurssi, näkyi yhä seudun suhdannekehityksessä. Matkailualalla on kuitenkin seudulle suuri merkitys kasvavana ja suhdanteita tasaavana elinkeinona.

Varsinais-Suomen talouskehitys näkyi myös suoraan maakunnan satamien ja lentokenttien liikennemäärissä. Uudenkaupungin sataman tavaraliikenteen määrä on kasvanut Vakka-Suomen suotuisan kehityksen saattamana. Naantalin ja erityisesti Turun sataman liikennemäärät olivat vielä vuoden 2013 alussa vaatimattomia, mutta vuoden 2013 lopulla myös Turun sataman tavaraliikenne palasi kasvu-uralle. Naantalin satamassakin viennin määrä on lähtenyt kasvuun, vaikka tuonin hiipuminen on pitänyt yhteenlasketun tavaraliikenteen miinusmerkkinä vielä vuoden 2014 alkupuolella.

Myös lentoliikenteen matkustajamäärät ovat olleet kasvussa vuoden 2014 alussa. Turun lentoaseman matkustajamäärä kasvoi tammi-huhtikuussa noin 3 000 matkustajalla, kun esimerkiksi Tampereella oli samana aikana pudotusta yli 17 000 matkustajaa. Turun lentoaseman matkustajamäärät eivät kuitenkaan ole vielä lähelläkään vuoden 2012 Ryanairin aikaansaamia huippulukuja. Lentoliikenteen kehitykseen vaikuttaakin seudun talouskehityksen lisäksi erittäin paljon liikenneyhteyksien määrä. Nähtäväksi jää, millainen vaikutus Finavian investoinneilla on Turun kentän tulevaisuuteen. Ainakin matkustajamäärät tulevat olemaan vaatimattomia myös vuonna 2014, sillä lentoasema on koko heinäkuun suljettuna uudistustöiden vuoksi.

Suhdannevaihtelu vaikuttaa myös väestökehitykseen, tosin hieman eri tavoin kuin liikennemääriin. Varsinais-Suomen väkiluku kasvoi vuonna 2013 yli 2000 henkilöllä, mikä oli 300 enemmän kuin vuoden 2012 väestökasvu. Vastaava kehitys on jatkunut vuoden 2014 alussa. Vaikka talouskehitys ei näytäkään heikentävän koko maakunnan väestökasvua, on sillä merkittävä vaikutus maakunnan sisäisiin väestömuutoksiin. Siinä missä nousukauden aikaan 2000-luvun puolivälissä Turun väestökasvu oli vain murto-osa koko maakunnan väestökasvusta, on tämä osuus noussut tasaisesti 2010-luvulla. Vuonna 2013 Turun asukasluvun kasvu kattoi jo 95 prosenttia koko maakunnan väestökasvusta. Edellisen kerran vastaava tilanne on Varsinais-Suomessa nähty 1990-luvun laman aikana, ja näyttäkin siltä, että laskusuhdanteet hyödyttävät keskuskaupunkeja väestökasvun kautta. Salossa tämä vaikutus ei kuitenkaan näy, vaan Nokian irtisanomisten synnyttämä väestökato jatkui myös vuonna 2013, kun kaupungin väkiluku väheni noin 500 asukkaalla.

3.1 Monipuolinen osaaminen ja kilpailukyiset elinkeinot

Varsinais-Suomi pärjää hyvin nuorisotakuun toteutuksen valtakunnallisessa vertailussa erittäin haasteellisesta työmarkkinatilanteesta huolimatta. Työkokeiluja ja kuntouttavaa työtoimintaa on saatu lisättyä kuntien tiukentuvasta taloudesta ja vaikeasta työmarkkinatilanteesta huolimatta. Korkeakouluista valmistuneiden harjoittelupaikkojen saamista auttaa osaltaan Ready Study Go Turku-toimintamalli, jossa toimijoina ovat alueen korkeakoulut ja elinkeinoelämä sekä Turun kaupunki.

Koko koulutussektori on lähes jatkuvan muutoksen tilassa rakenteellisten uudistusten vuoksi. Hallituksen rakennepoliittiset sopeutustoimet heijastuvat vahvasti ammatilliseen opetukseen. Osana valtiontalouden sopeuttamisohjelmaa II asteen järjestäjaverkkoa (ml. lukiot) uudistetaan 1.1.2017 mennessä, jolloin järjestämisluvat uudistetaan. Samalla valtiosuusia karsitaan merkittävästi. Tämä johtanee myös Varsinais-Suomessa rakenteellisiin muutoksiin. Tähän saakka omaehtoinen järjestäjaverkon kehittäminen ei ole toteutunut tavoitteiden mukaisesti maakunnallisen tahtotilan puuttuessa.

Työ- ja elinkeinoministeriön asettama Meriteollisuus 2020 –kilpailukykyryhmä jätti mietintönsä kesäkuussa 2013. Samanaikaisesti sitä täydentämään julkaistiin Meri- ja metalliteollisuuden alueellinen kilpailukykyohjelma Turku Seas 2020. Varsinais-Suomen telakkatyöryhmä on jatkanut työtään telakkateollisuuden toimintakyvyn turvaamiseksi. Turun telakalla on rakenteilla kaksi TUI –risteilijää. Ensimmäisen on määrä valmistua toukokuussa 2014 ja toisen siitä vuoden päästä. Näiden lisäksi ei ole yhtään tilausta sisällä. Turun telakan ostosta käydään neuvotteluja korealaisten omistajien sekä saksalaisen Meyer Werftin ja Suomen valtion kanssa.

Työ- ja elinkeinoministeriöllä on käytössä 4 miljoonaa euroa meriteollisuusalan yritysten ja tutkimuslaitosten verkostoitumishankkeisiin. Tästä ohjelmasta TEM myönsi huhtikuussa Turkuun rahoitusta kolmelle merkittävälle meriteollisuushankkeelle, joiden kokonaisvolyymi on 1,8 miljoonaa euroa. Hankkeiden tavoitteena on suomalaisen meriteollisuuden uudistaminen ja uusien toimintamallien kehittäminen perinteisen telakkateollisuuden rinnalle.

Lounaisrannikko (LOURA) –yhteistyössä on perustettu meritekniikan ylemmän tutkimuksen ja koulutuksen innovaatioalusta Meridiem. Siinä toimivat seuraavat korkeakoulut ja yliopistot: Aalto-yliopisto, Turun yliopisto, Turun ammattikorkeakoulu, Lappeenrannan teknillinen yliopisto, Yrkeshögskolan Novia ja Åbo Akademi.

Salon seutukunta ja Kemiönsaaren kunta ovat äkillisiä rakennemuutosalueita vuoden 2015 loppuun saakka. Hallinnon ja aluekehityksen ministeriryhmä nimesi tammikuussa 2014 Etelä- ja Länsi-Suomesta vain Salon seutukunnan korkeamman yritystuen alueeksi.

Turku Science Parkin yhteyteen ollaan perustamassa startup –yritysten kehittämiseen liittyvää AHJO –kehitysympäristöä. Palvelu on tarkoitettu mm. yritystoimintaa suunnitteleville, keksijöille ja muille innovaattoreille, kuten myös korkeakoulu- ja opiskelijalähtöisten innovaatioiden ja liikeideoiden kaupallistajille. Boost Turku auttaa omalta osaltaan korkeakouluopiskelijoita uusien liikeideoiden kaupallistamisessa ja start-

up –yritysten perustamisessa. Turun yliopiston uusi Brahea-keskus vahvistaa mahdollisuuksia lisätä tutkimusperusteista yhteistyötä alueella ja samalla korkeakoulujen yhteiskunnallista vaikuttavuutta.

Maakunnan matkailuohjelma 2013 - 2020 jakaa maakunnan erityyppisiin kehittämisvyöhykkeisiin korostaen mm. saaristoa. Kulttuurivuosi 2011 nosti matkailijamäärät Turussa huomasti ylöspäin minkä jälkeen on tapahtunut laskua. Venäjän taloustilanne luo alalle valtakuunnallisesti synkkiä pilviä. Vuonna 2013 kongressitoiminnasta Suomeen jäävä tulo oli 117 miljoonaa euroa, josta Turun osuus oli 12,31 miljoonaa. Toimialalla on edelleen paljon tehtävää maakunnan mahdollisuuksiin nähden.

Varsinais-Suomen vahva asema elintarviketuotannossa ja erityisesti ketjun alkuvaiheessa antaa mahdollisuuksia vastata kuluttajien terveellisen, luonnonmukaisen ja lähellä tuotetun ruoan tarpeeseen. Ruokaketjun kehittämiseen on alueella kohdistettu useita hankkeita, joista suhteellisen tuoreena esimerkkinä on mm. VARRU-hanke. Hanke on kerännyt yhteen Varsinais-Suomen elintarviketietojen toimijat alkutuotannosta, mikro-, pk- ja suuryrityksiin, tutkijoihin, oppilaitoksiin ja kehittäjiin.

Energia- ja ympäristöala on nimetty yhdeksi lounaisrannikkoyhteistyön (LOURA) lippulaivaksi. Alan neljäksi kärjeksi on valittu bioenergiaan ja kierrätykseen liittyvä resurssien tehokas hyödyntäminen, vesialan innovatiiviset ratkaisut, ydinvoima-alan koulutus sekä offshore -tuulivoiman rakentaminen. Varsinais-Suomessa energia- ja ympäristöalan verkostoituminen on jatkunut, mutta vieläkin verkostoitumisponnistelut eivät täysimääräisesti näy esimerkiksi alueen yritysten Tekes-hakemuksina. Positiivista on se, että kaupungit alkavat havahtua asian tärkeyteen. Verkostoitumista ja eri toimijoiden törmäyttämistä edistetään mm. kierrätysliiketoiminta ja resurssitehokkuus-hankkeessa (RESU).

Varsinais-Suomessa julkiset kansainvälistymispalvelut yrityksille tuotetaan tiiviissä yhteistyössä Team Finland Varsinais-Suomen toimesta. Team Finland Varsinais-Suomi-verkostossa toimii tällä hetkellä 15 organisaatiota. Vuoden 2013 aikana ELY-keskuksen tarjoamien ja välittämien julkisten kansainvälistymispalveluiden asiakkaina oli yhteensä 438 yritystä.

Lähes puolet Kulttuuripääkaupunki 2011-ohjelmahankkeista jatkaa toimintaansa toimintamalleina, toistuvina tapahtumina tai kiertävinä esityksinä ja näyttelyinä. Kesäkuussa 2013 Logomossa avattiin Logomo Byrå -nimiset toimitilat. Byrån 5 000 neliön toimitilat kokoavat saman katon alle lähes 50 yritystä ja runsaat 200 luovan alan ammattilaista.

Varsinais-Suomen liitto järjestää aina keväisin kilpailun nimeltään IN-NOAURA – Luovaa innovoimaa Varsinais-Suomesta. Kilpailussa valitaan maakunnan alueelta eniten luovuutta, luovaa potentiaalia omaava tai nk. luovien toimialojen liiketoimintaa kehittänyt yritys. Vuoden 2014 kilpailun voitti turkulaisen NordicEdun esitys NordicEdun Oppimispelit. NordicEdun kehittämät lasten ja nuorten oppimis- ja hyötypelit yhdistävät perinteistä koulutusta uuteen ohjelmisto- ja peliosaamiseen. Kilpailun palkintosumma on 8 000 euroa.

3.2 Eheä yhdyskuntarakenne ja vetovoimainen toimintaympäristö

Työ maakunnan aseman vahvistamiseksi Itämeren keskuksena on jatkunut. Turun kaupungin ja Varsinais-Suomen liiton aloitteesta syntynyt Turku-prosessi on jatkanut toimintaansa virallisena osana EU:n Itämeristrategiaa. Turku-prosessin tehtävänä on vastata yhdessä Itämeren valtioiden neuvoston (CBSS) kanssa strategian ulkoisesta ulottuvuudesta, erityisesti suhteista Venäjään. Yhteistyötä Venäjän kanssa on syvennetty solmimalla yhteistyösopimus Luoteis-Venäjän strategisen kumppanuuden järjestön ja Varsinais-Suomen liiton kanssa marraskuussa 2013.

Vuoden 2013 keväällä Varsinais-Suomi liittyi osaksi komission älykkään erikoistumisen alueiden verkostoa (Smart Specialisation Platform). Varsinais-Suomen liiton, Turun kaupungin ja korkeakoulujen yhteinen Brysselin toimistomme edustaa kaikkia Suomen Brysselin aluetoimistoja komission epävirallisessa Itämeristrategian contact groupissa.

Satamayhteistyötä on tiivistetty Varsinais-Suomen ja Satakunnan satamien sekä kaupunkien toimin lounaisrannikkoyhteistyön (LOURA) puitteissa. Turun lentoasema kuuluu TEN-T ydinverkon lentoasemaverkostoon yhdessä Helsinki-Vantaan lentoaseman kanssa ainoana lentoasemina Suomesta. Vuonna 2014 Finavia Oyj toteuttaa merkittäviä investointeja Turun lentoasemalla. Lentoliikenneyhteyksien pitkäjänteisen markkinoinnin ja kehittämisen haasteena on lentoyhtiöiden nopeampainen päätöksenteko reittien operoinnin suhteen.

Maakuntakaavassa osoitetaan työpaikka- ja palvelualueita, jotka eheyttävät ja tukevat yhdyskuntarakennetta. Alueita on osoitettu paikkoihin, joissa ne mahdollistavat kuntien elinvoimaisuuden säilyttämisen ja yhdyskuntarakenteen kehittämisen. Syksyllä 2013 valmistui kaupan palveluverkkoselvitys, jonka pohjalta voidaan riittävällä tarkkuudella mitoitaa seudullista vähittäiskauppaa sekä tarkastella vähittäiskaupan vaikutusalueita toimialoittain. Varsinais-Suomen taajamien, palvelujen ja liikenteen vaihemaakuntakaavan laadinta on käynnistynyt. Lähes puolessa maakunnan kunnista on käynnissä keskustaajama-alueita koskeva yleiskaavoitustyö.

Varsinais-Suomen liitto käynnisti yhteistyökumppaneidensa kanssa vuonna 2013 Varsinais-Suomen liikennestrategian sekä Turun seudun rakennemallialueen liikennejärjestelmäsuunnitelman laadinnan. Maakunnallinen liikennestrategia sekä Turun seudun rakennemallialueen liikennejärjestelmäsuunnitelma laaditaan yhteisessä suunnitteluprosessissa valtakunnallisen ns. uuden liikennepolitiikan suuntaviivat sekä kestävän liikkumisen näkökohdat huomioiden. Varsinais-Suomen liikennestrategia tukee osaltaan taajamien maankäytön, palveluiden ja liikenteen vaihemaakuntakaavan sekä Varsinais-Suomen maakuntastrategian valmistelua. Turun seudun rakennemallialueen liikennejärjestelmäsuunnitelma tukee puolestaan MAL (maankäyttö, asuminen, liikenne) -aiesopimuksen toteuttamista sekä rakennemallissa sovittujen liikennejärjestelmän kehittämistavoitteiden konkretisoimista käytännön toimenpiteiksi.

Suomen hallitus päätti kehysriihessä maaliskuussa 2013 valtiontalouskehyksistä vuosille 2013–2016. Riihessä hyväksyttiin mm. hallituskauden suuret liikennehankkeet. Päätös sisälsi 100 milj. euron investointihankkeen käynnistämisen valtatielle 8 Turku-Pori yhteysväylille tällä hallituskaudella. Alkuperäinen kustannusarvio koko yhteysvälin toteuttamisesta on ollut 210 miljoonaa euroa.

Ympäristöministeriö on vahvistanut Salo–Lohja-ratalinjaa koskevan Varsinais-Suomen vaihemaakuntakaavan. Tämä mahdollistaa ratayhteyden jatkosuunnittelun käynnistämisen.

TEHO Plus -hanke on maatalouden ympäristönsuojelua edistävä hanke, joka on vuosina 2011–2013 kehittänyt maatalouden ympäristöneuvontaa maatalojen kanssa, kokeillut käytäntöön sopivia viljelymenetelmiä ja edistänyt ravinteiden kierrätystä tilatasolla. Hankkeen erityisiä tuloksia on maatalouden käynnistyvän rahoituskauden ympäristökorvausjärjestelmän tehostuminen vesiensuojelun näkökulmasta. EU-ohjelmakauden maatalouden ympäristökorvausten vaikuttavuutta lisää tuen kohdentaminen tila- ja lohkotasolle, mikä mahdollistaa toimenpiteiden tarkemman kohdentamisen vesistöjen tilan sekä luonnon monimuotoisuuden edistämiseksi ja kasvihuonekaasujen vähentämiseksi.

Varsinais-Suomessa toteuttamista odottavat useat tarpeelliset siirtoviemäri- ja yhdysvesijohtohankkeet. Valtion panokseen nähden hankkeiden vaikuttavuus on ollut hyvä alueiden toimeliaisuuteen, yhteistyöhön, elinkeinotoimintaan, vesihuollon varmuuteen sekä ympäristöön ja vesien suojeluun. Kuitenkin hallituksen kehysriihessä 2014 on poistettu kaikki valtion rahat vesihuoltoinvestointeihin.

Luonnonvara- ja resurssiavustustoiminnassa on vuoden kuluessa tapahtunut paljon. Varsinais-Suomi on vahvasti mukana RESU-hankkeessa (Kierrätysliiketoiminta ja resurssitehokkuus Varsinais-Suomen vahvuudeksi) sekä UUMA 2 (uusiomaarakentamisen kehitysohjelma) työssä. RESU-hankkeessa on haastateltu maa-ainesalan yrityksiä ja kuntien kaavoitus- ja maanrakennustoiminnan asiantuntijoita uusien toimintatapojen edistämiseksi sekä pilotti-alueiden löytämiseksi.

Lounais-Suomen yhdyskuntajätteen hankintarenkaan kilpailutus vuosien 2015–2017 osalta on ratkennut ja alueen kuntavastuulla olevat sekalaiset yhdyskuntajätteet toimitetaan poltettavaksi tämän hankinta-ajan aikana neljään erilliseen jätevoimalaan maakunnan ulkopuolelle. Varsinais-Suomen alueen osalta on YVA-prosessissa tullut esille jätteen energiahöyrykäyttöön rakennettavien laitojen mahdollisina sijainteina Turun Topinojan ja Raision Palovuoren alue sekä Salon alue. Hankintakilpailun tulokset vuodesta 2018 eteenpäin on tarkoitus saada selville vuoden 2014 loppuun mennessä.

Varsinais-Suomen kohti hiilineutraalia kuntaa -hankkeen (HINKU) kuntien (Mynämäki ja Uudenkaupunki) kumppanuuskuntia ovat Laitila, Masku ja Nousiainen. HINKU-toiminta jatkuu aktiivisesti, laajenee edelleen ja luo käytännönläheistä toimintamallia uusiutuvan energian edistämiseksi ja kilpailukyvyyn nostamiseksi.

Tuulivoimavaihemaakuntakaava on hyväksytty maakuntavaltuustossa ja on toimitettu kesällä 2013 ympäristöministeriöön vahvistettavaksi. Vahvistuspäätös vaihemaakuntakaavasta tulee

todennäköisesti vuoden 2014 aikana. Usealla maakuntakaavan tuulivoima-alueella on edetty kuntatasolla yksityiskohtaisten kaavoitusten laatimiseen.

Kuntien omat vesihuoltosuunnitelmat ovat Varsinais-Suomessa erittäin hyvin ajan tasalla. Alueellisista suunnitelmista viimeiseksi päivitetty on Turun seudun alueellinen vesihuoltosuunnitelma. Rikonnaiset saaristoalueet ovat suunnitelmien toteutumisen kannalta osoittautuneet haasteellisimmiksi ja esim. saariston yhteishankkeet ovat toteutuneet heikoimmin.

Hajajätevesilainsäädännön siirtymäsäännöksiä on aiemmasta muutettu siten, että haja-asutusalueen jätevesihuollon vaatimuksien takaraja on nyt maaliskuu 2016. Jätevesiasioiden osalta voidaan todeta, että suurten laitojen toteuttaminen on onnistunut hyvin, mutta jätevesiosuuskuntapuolella on ongelmia osin rahojen vähäisyyden vuoksi mutta myös asenteiden ja yhteistyön puuttumisen vuoksi.

3.3. Kattavat hyvinvointipalvelut ja turvallinen elämä

2013 voimaan tullut kuntarakennelaki velvoittaa kunnat selvittämään yhdistymistä, mikäli kunta täyttää yhdenkin laissa säädetyistä selvityperusteista. Varsinais-Suomessa on käynnissä kolmella alueella kuntarakennelain mukaisia erityisiä kuntajakoselvityksiä: 1) Turun seutu (17 kuntaa), 2) Kemiönsaari ja Parainen sekä 3) Uusikaupunki, Laitila ja Pyhäranta (selvitykset: Rauma-Laitila, Laitila-Uusikaupunki, Uusikaupunki-Pyhäranta, Rauma-Pyhäranta-Eurajoki).

Varsinais-Suomessa on suuria haasteita sosiaali- ja terveyssektorilla. Kehitys on ollut viime vuosina huolestuttavaa erityisesti lastensuojelussa ja perhepolitiikassa. Esimerkiksi lastensuojeluilmoitusten määrä on kasvanut tuntuvasti viime vuosina.

Meneillään oleva sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistus tulee toteutuessaan vaikuttamaan koko peruspalvelukenttään ja kunnalliseen palveluntuotantoon. Kunnat ovat monelta osin olleet odottavalla kannalla ja niiden kehitystyö on ollut melko vähäistä tämän vuoksi. Kuluvan vuoden maaliskuussa puolueiden puheenjohtajat pääsivät sopimukseen sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistuksesta. Ehdotuksen mukaan sote-alueet perustuvat nykyisiin viiteen erityisvastuualueeseen. Niihin yhdistetään sekä perus- että erikoisterveydenhuolto ja lisäksi vaativaa sosiaalitoimintaa.

Nuorisolain perusteella on kuntiin perustettu monialaisia lapsi- ja nuorisopolitiikan koordinaatioryhmiä, joiden tehtävänä on mm. seurata valmistuneiden nuorten sijoittumista ja puuttua koulunkäynnin keskeyttämissiin, järjestää etsivän nuorisotyön toiminta sekä huolehtia viranomaisten välisestä tiedonkulusta ja tietojen luovutuksesta. Varsinais-Suomen kunnissa koordinaatioryhmiä on muodostettu kattavasti ja suurimmassa osassa kuntia tehdään etsivää nuorisotyötä sekä työpajatoimintaa. Varsinais-Suomessa on solmittu myös maakunnan laajuinen sopimus ammatillisen koulutuksen järjestäjien ja nuorten työpajojen kesken nivelvaiheiden yhteistyön tehostamiseksi.

MAAKUNTAOHJELMAN 2011-2014 TOIMENPITEIDEN TOTEUTUMISTILANNE

Sosiaalisen yrityksen nimeä voivat käyttää ainoastaan työ- ja elinkeinoministeriössä pidettävään sosiaalisten yritysten rekisteriin merkityt yritykset. Rekisteröintiä haetaan erikseen työ- ja elinkeinoministeriöltä. Sosiaalisten yritysten rekisterissä on 111 yritystä, joista vain kolme on Varsinais-Suomesta (tilanne 31.3.2014). Vuotta aikaisemmin rekisterissä oli 169 yritystä, joista seitsemän Varsinais-Suomesta. Sosiaalisten yritysten määrä on siis laskussa sekä valtakunnan että maakunnan tasolla.

Esteettömyysasiamiestoiminnan laajentaminen on edennyt osaan Turun naapurikunnista. Esteettömyysasiamies toimii Turun kaupungin organisaatiossa. Toukokuusta 2013 alkaen esteettömyysasiamiehen palveluita on tarjottu seudullisesti Liedon, Maskun, Naantalien, Paimion, Raision, Ruskon, Sauvon ja Turun esteettömyyden edistämiseksi. Myös Laitilassa toimii kunnallinen esteettömyysasiamies.

Kunnat, jotka ovat sitoutuneet ottamaan pakolaisia, ovat Naantali, Raisio, Lieto, Turku, Kaarina ja Salo. Kuntien välistä yhteistyötä on tiivistetty. Kaarina, Lieto, Naantali, Raisio ja Turku vastaanottavat yhteistyössä 30 kiintiöpakolaista Syyriasta. Parainen selvittää tällä hetkellä vastaanoton aloittamista uudelleen.

Jokaisen yksittäisen toimenpiteen toteutumisastetta on pyritty arvioimaan seuraavalla asteikolla:

xxxxx	Toteutunut
xxxx	Edennyt hyvin
xxx	Edennyt kohtalaisesti
xx	Edennyt heikosti
x	Ei ole aloitettu

TL 1 Monipuolinen osaaminen ja kilpailukykyiset elinkeinot

Toteutunut xxxxx

Myönnetään jokavuotinen julkinen palkinto alueen luovan toimialan parhaista innovaatioista, joiden valintakriteerit tukevat maakunnan elinkeinopoliittisia tavoitteita.

Edennyt hyvin xxxx

Ylläpidetään telakkateollisuuden ja sen alihankintaverkoston toimintakykyä ja osaaminen.

Varaudutaan rakennemuutoksiin ja luodaan uusia kasvualoja.

Nostetaan erikoisviljelyn ja siihen perustuvan elintarviketuotannon tutkimusta, osaamista ja jalostusarvoa sekä laaditaan lähistrategia lähituotannon mahdollisuuksien parantamiseksi.

Tuetaan kalatalouden toimintaedellytyksiä ja edistetään kalankasvatuksen sijainninhjausta. Toteutetaan Vakka-Suomen kalastuspuisto.

Vahvistetaan maakunnallisen teknologia/business -kampuksen toimintaa ja nostetaan se nykyistä korkeammalle tasolle. Tähän liittyen

- uudelle osaamiskeskuskaudelle Varsinais-Suomen osaamiskeskuksen toimialoiksi määritellään: bioalat, meriklusteri, funktionaaliset materiaalit, elintarvike, ICT sekä matkailu ja luovat toimialat.
- aktivoidaan korkeakoulujen ja osaamiskeskuksen yhteyksiä elinkeino- ja muiden toimijoiden kanssa toiminnan vaikuttavuuden lisäämiseksi

Kehitetään Turun biokuvantamisen keskukselta Pohjoismaiden johtava alan keskus.

Kehitetään ympäristö- ja vihreää taloutta ja edistetään yritystoimintaa näillä aloilla.

Maakunnan yritysalamää kansainvälistetään

- kouluttamalla ja tukemalla kasvuhakuisten pk-yritysten vientiponnisteluja asiantuntija- ym. palveluin
- tehostamalla palveluja uusien ulkomaalaisten yritysten toiminnan laajentumiseksi/siirtymiseksi maakuntaan.

Edistetään "prosentti rakennus- ja korjauskustannuksista taiteeseen"-periaatteen toteutumista.

Edennyit kohtalaisesti xxx

Aktivoidaan työllisyyspolitiikkaa

- toteuttamalla nuorten koulutus- ja työllisyystakuu
- lisäämällä työkokeiluja ja kuntouttavaa työtoimintaa
- kehittämällä toimintamalli harjoittelupaikkojen järjestämiseksi korkeakouluista valmistuneille

Lisätään ammatillisen peruskoulutuksen koulutuspaikkoja maakunnan tarvetta vastaavasti ja perustetaan sitä koskeva maakunnallinen koulutuspaikkapankki.

Tuotteistetaan ja kaupallistetaan uusia liikeideoita sekä kehitetään uusia tuotekonsepteja (esim. sähköajoneuvokonseptit, ja kanssikäymisen teknologiat).

Nostetaan Turku Touring matkailun toimialakehittäjäksi tekemällä siitä aidosti maakunnallinen sekä kehitetään maaseudun ja saariston ympärivuotista matkailua mm. lisäämällä sisältöjen tarjontaa (esim. terveysturkailu, eläymämatkailu, hiljaiset alueet).

Vahvistetaan meriklusteria perustamalla meriteknikan kehittämiskeskus ja käynnistämällä meriteollisuusalan yliopistotasoinen koulutus Turussa. Alueellistetaan Syken Merikeskuksen toimintoja Turkuun.

Ylläpidetään ja kehitetään Kulttuuripääkaupunki 2011 -hankkeen keskeisiä ideoita ja verkostoja (esim. kulttuurin alueellinen yhteistyö ja tuotantoedellytykset).

Edennyit heikosti xx

Tuetaan koulutuksen järjestäjäverkon kehittämistä maakunnan erityispiirteet huomioon ottavaksi mukaan lukien ruotsin kielen opetus.

Ei ole aloitettu x

Ei toimenpiteitä.

TL 2 Eheä yhdyskuntarakenne ja vetovoimainen toimintaympäristö

Toteutunut xxxxx

Suunnitellaan ja kehitetään Varsinais-Suomen liikennejärjestelmää. Painopisteenä on Turun kaupunkiseutu.

Selvitetään Turun seudun uuden jätteenpolto- tai muun käsittelylaitoksen sijoittamista Topinojalle tai vaihtoehtoisesti muihin kuntiin. (MV:n ponsi: tutkitaan mahdollisuus toteuttaa laitos koko maakunnan yhteishankkeena)

Edennyit hyvin xxxxx

Tiivistetään kansainvälistä eri alojen yhteistyötä Itämeren alueella. Turusta kehitetään "merkittävä Itämeren keskus".

Parannetaan maakunnan satamien yhteistyötä ja kilpailukykyä. Selvitetään maakunnan satamien yhdistämistä.

Kehitetään logistisia palveluja ja monipuolisia kansainvälisiä yhteyksiä mm. Turun lentoaseman ja satamien yhteydessä.

Ohjataan kaupallisten palvelujen ja työpaikkojen sijoittumista tukemaan ehyttä yhdyskuntarakennetta kuntien elinvoimaisuutta edistäen niiden omista lähtökohdista.

Otetaan yleiskaavoitus kuntien strategiseksi suunnitteluvälineeksi. Vahvistetaan seudullista yleiskaavayhteistyötä ja panostetaan suunnittelun laatuun.

Laaditaan selvitykset maakuntakaavan tarkistamiseksi seuraavien teemojen osalta ja hyödynnetään tuloksia maakunnan kehittämässä

- ekologiset käytävät ja hiljaiset alueet
- saariston (Turunmaa) rakennuskulttuuriympäristöt
- kaupan palveluverkkoselvitys

Vaikutetaan uuteen liikennepoliittiseen selontekoon siten, että seuraavat asiat on selonteossa huomioitu:

- 8 Turku-Pori, yhteysvälihanke
- paikallisjunaliikenne Turku-Salo, Turku-Loimaa ja Turku-Uusikaupunki
- Turun seudun joukkoliikenteen voimakas kehittäminen
- kaupunkiseutujen liikennejärjestelmän kehittäminen (mm. Turun satamayhteys, Salon itäinen ohitustie, kt 40 Turun kehätie)
- liikennejärjestelmän ylläpidon ja kehittämisen pitkäjänteisyys ja rahoitustason nosto
- toimivan saaristoliikenteen turvaaminen.

Kehitetään Varsinais-Suomen liikennejärjestelmää liikennejärjestelmätöissä määritellyn liikennepoliittikan edistämiseksi ja liikennejär-

jestelmäsuunnitelmiin sisältyvien toimenpideohjelmien mukaisin toimenpitein. Keskeisiä toimenpiteitä ovat edellä mainittujen lisäksi:

- Määritellään ja vaiheistetaan Salo–Lohja uuden ratalinjauksen suunnittelu sekä Uudenkaupungin radan kehittämistarpeet (mm. tasoristeysturvallisuus, tavaraliikenteen tarpeet, kantavuus ja sähköistys).
- Parannetaan liikenneturvallisuutta (arvostuksen lisääminen sekä suistumis- ja kohtaamisonnettomuuksien vähentäminen, erityisesti valtatie 9).
- Painotetaan ilmastotavoitteita liikennejärjestelmän kehittämisessä.

Luodaan erityyppisiä uusia metsien monimuotoisuutta ylläpitäviä alueita ja alueiden verkostoja vapaaehtoisin keinoin.

Edistetään kilpailukykyistä asuin- ja työpaikkaympäristöä / toimintaympäristöä tuottavaa kaupunkisuunnittelua.

Edistetään maakunnallisen energiastrategian toteuttamista ja siinä erityisesti

- uusiutuvan energian (ml. bioenergia) tuottamisen lisäämistä ja logistiikan järjestämistä
- energia-alan huipputaustaan lisäämistä ja yhteistyön tiivistämistä (energiateknologian osaamiskeskittymä).

Edistetään jätevesiosuuskuntien perustamista ja vesilaitosten yhdistämistä suuremmiksi yksiköiksi ja tuetaan alueellisen vesihuollon kehittämissuunnitelman toteuttamista (esim. siirtoviemärit).

Edennyt kohtalaisesti xxx

Markkinoidaan maakuntaa eri toimijoiden yhteistyönä.

Tuetaan Saaristomeren ja muiden vesien hoitoa, esim. TEHO -hankkeessa tuotettuun toimintamalliin sitoutetaan kaikki valuma-alueen maatilat.

Laaditaan maa-ainesstrategia. Siinä huomioidaan kokonaisvaltaisesti maa-ainesten kestävä käyttö ja pohjaveden hyvä laatu ja riittävyys.

Edennyt heikosti xx

Edistetään maakaasuputken vetämistä maakuntaan.

Ei ole aloitettu x

Ei toimenpiteitä.

TL 3 Kattavat hyvinvointipalvelut ja turvallinen elämä

Toteutunut xxxxx

Ei toimenpiteitä.

Edennyt hyvin xxxx

Lisätään sosiaali- ja terveydenhuoltoalojen henkilökunnan koulutusta ja uudistetaan koulutusta sosiaali- ja terveysalan tietotaidon yhdistämiseksi.

Laaditaan seudulliset / työssäkäyntialuekohtaiset turvallisuussuunnitelmat, joihin kuuluvat muun muassa koulupoliisi- ja pelastustoiminta, liikenteen asennekasvatus sekä hoito- ja hoivalaitosten turvallisuus (automaattiset sammutuslaitteistot).

Kootaan kuntien yhteinen esteettömyyteen erikoistunut tieto yhteen paikkaan (resurssikeskus). Laajennetaan esteettömyysasiamiestoimintaa.

Edennyt kohtalaisesti xxx

Peruspalveluja kehitettäessä lähtökohtana pidetään ennaltaehkäisyä, varhaista puuttumista ja kuntoutusta. Peruspalvelut järjestetään kunnissa lähipalveluina ja erityispalvelut hoidetaan yhteistoiminta-alueella tai sitä laajemmalla alueella.

Kehittämistoimenpiteiden painopisteinä ovat

- lasten ja nuorten perheiden palvelut
- vanhustenhuolto
- päihde- ja mielenterveystyö
- vammaispalvelujen kehittäminen

Luodaan koulunkäynnin keskeyttämisen seurantajärjestelmä, johon sisältyy toimenpiteet puuttua koulunkäynnin keskeyttämiseen

Kehitetään erilaisia osallistumismuotoja esim.

- tuetaan aluetoimikuntatyötä
- perustetaan kaikkiin kuntiin nuorisovaltuustot
- perustetaan erilaisia matalan kynnyksen tapaamispaikkoja

Parannetaan kaikkien siirtolaisten kotoutumismahdollisuuksia turvaamalla kaikille, riippumatta maahantulon syistä, mahdollisuus päästä kotouttamiskoulutukseen sekä varmistamalla kaikille riittävä suomenkielen opetus.

Edennyt heikosti xx

Tuetaan vapaaehtoisia kuntaliitoksia ja kuntien yhteistyötä.

Tuetaan sosiaalisten ja yhteiskunnallisten yritysten perustamista.

Kaikki seutukunnat osallistuvat pakolaisten vastaanottoon.

Ei ole aloitettu x

Vakinaistetaan pajakouluja.

VARSINAIS-SUOMEN LIITTO | EGENTLIGA FINLANDS FÖRBUND | REGIONAL COUNCIL OF SOUTHWEST FINLAND

PL 273 (Ratapihankatu 36) 20101 Turku | PB 273 (Bangårdsgatan 36) 20101 Åbo
+358 2 2100 900 | kirjaamo@varsinais-suomi.fi | www.varsinais-suomi.fi | Y – 0922305-9